

SLOVENSKI GOSPODAR

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 6 K, za drugo izvenovstranske države 6 K. Kolikor hodi sam pošt, plača na leto samo 3 K. Naročnina se poklika na: Upravištvu „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopoklika do odpovedi. — Določniki „Kotoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroška cesta št. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravištvu Koroška cesta št. 5, vsprejema naročnino, inšerate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne petitvete za enkrat 15 vin, za dvakrat 25 vin, za večkratno oglašje primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede slijetja. — Respirto reklamacije so poštnine proste.

Gospodinjska šola v Celju.

Celje, meseca oktobra 1907.

Kmečki stan stoji ob robu propada. Res so tu in tam še nekateri premožni kmetje, ali ti si niso pridobili svojega premoženja iz kmetij ampak od drugih. Res je tudi, da se v nekaterih krajih kmetom boljše godi kakor v drugih. Splošno pa je žalostna resnica, da mora kmečki stan prej ali slej popolnoma propasti, ako ostanejo njegove razmere take kot so sedaj. Velika večina kmetij je zadolžena. Ako se vzame, da nese kmetija v ugodnem slučaju 3% svoje vredenosti, je to ravno za pokritje obresti kmečkih dolgov. Treba je pa še davke plačati in kupiti druge potrebščine. Kmet je nehote prisiljen delati vedno večje dolgove; to ga mora uničiti. Kaj je tedaj storiti? Državni zbor naj nujno izvrši razdolenje kmečkih posestev, odpravi naj sedanji zemljiški davek in vpelje davek od resničnega dohodka in sklene naj ugodne trgovske pogodbe, ki bodo omogočile kmečkim prihodkom take cene, da bode kmet na svojem posestvu lahko shajal. Kaj naj kmet sam stori? Začne naj umno gospodariti. Oporabi naj vse pripomočke novega časa, da bo zamogel znatno zvišati dohodek svojega posestva. V ta namen se pišejo knjige, prirejajo predavanja, toda to le malo pomaga. Mohorjeva družba je izdala knjige: Umno poljedelstvo, umna živinoreja, umna kletarstvo, umni vrtnar i. t. d., toda nekateri kmetje teh knjig sploh niso prebrali, večina se pa ni po njih ravnala. Zakaj ne? Zato, ker ni nihče v dejanju pokazal kako naj se vse to dela kar je v knjigah zapisano. Umnega kmetijstva se je treba dalj časa praktično učiti kakor vsake druge reči. To je mogoče edino le v kmetijskih šolah.

Prišel bode čas, ko bo imela vsaka večja občina svojo kmetijsko in gospodinjsko šolo kakor ima zdaj ljudsko šolo. Toda do tedaj bo minilo še mnogo časa. Ker so kmetijske šole že zdaj tako potrebne, mora se storiti kar je v sedanjih razmerah mogoče. Stajerski deželni zbor je nam Slovincem obljubil kmetijsko šolo v St. Jurju ob južni žel. Radovedni smo, kdaj bo obljubo izpolnil? Ker dela že pri kmetijski šoli take težkoče in je še ta dvomljiva, ne moremo niti misliti, da bi nam dala dežela gospodinjsko šolo. In vendar je tudi ta krvavo potrebna.

Na Nemškem imajo pregovor: Žena lahko v predpasniku odnese, kar mož na senenih vozilih v hišo zvozi. Pri nas pa pravimo, da žena tri vogle hiše podpira. Zenske se morajo učiti umnega gospo-

dinstva kakor mickarstva, perutinarstva, vrtnarstva, vzgoje otrok i. t. d. Kako zelo je tega treba, vedo najbolj mestne gospe, ki tožijo, da ne znajo dekleta, ki pridejo iz dežele v mesto služiti nobenega gospodinjstva. Ali je mogoče otvoriti gospodinjsko šolo? Mogoče. Ministrstvo je obljubilo prispevati vsako leto velik del vzdrževalnih stroškov. Isto bode storila c. kr. kmetijska družba. Ministrstvo in kmetijska družba bodeča pred vsem skrbela za učne moči v listih predmetih, v katerih šolske sestre ne bodo poučevale.

Sola se bode lahko vzdrževala. Urejena bo tako, da jo bodo obiskovala lahko tudi manj premožna dekleta. Kaj moramo pa sami storiti? Kupiti moramo primerno zemljišče ter postaviti poslopje za gospodinjsko šolo. Na noge stajerski Slovinci! Kranjci bodo kmalu otvorili drugo gospodinjsko šolo, Korošci imajo svojo gospodinjsko šolo, za katero so bili nabrali v kratkem času blizu 100.000 K. Nas je nad 400.000. Ako bi le 100.000 Stajercev nekaj darovalo, bi imeli v enem letu gospodinjsko šolo. Vodstvo gospodinjske šole se bo poverilo šolskim sestram. Te so za to sposobne, ker vodijo že na Kranjskem in na Koroškem enake zavode, so najcenejše in najbolj požrivovalne in skrbne za dobro krščansko vzgojo.

Kotoliško podporno društvo v Celju, ki vzdržuje šolske sestre v Celju, bo pobiralo nadalje doneske za zavode šolskih sester v Celju. Najprej se bo otvorila gospodinjska šola, potem meščanska šola, sirotišnica i. t. d. Denar, ki se bo v te namene daroval, bo se dobro obrestoval. Narodno premoženje, ki se bo porabilo za zavode, bo se narodu desetkrat povrnilo. Kotoliško podporno društvo je imenovalo po par. 15 društvenih pravil že po mnogih župnijah zaupne osebe, ki imajo pravico nabirati ude in sprejemati od njih udni. Podporni udje plačajo 1 K na leto, redni 4 K, ustanovniki pa 80 K enkrat za vselej. Zaupne osebe imajo društvene nabiralne knjižice. V to se ud lahko sam vpiše ali ga zapiše zaupna oseba. Ob enem dobi vsak ud sprejemnico. Vsak prvi petek v mesecu ob 7. uri se bere za ude sv. maša v župni cerkvi v Celju. Ud postane lahko vsakdo, tudi občine in denarni zavodi. Oni župni uradi, ki še niso naznanili zaupnih oseb, so prošeni, da blagovolijo to storiti. V vsaki župniji je nekaj takih ljudi, ki bodo postali udje. Sili se pa nikdo. Ako so zaupne osebe postavljene, vedo oni, ki imajo namen društvu pristopiti, pri kom se naj oglašijo. Za zaupne osebe so najbolj sposobne ženske in te so v prvi vrsti za to poklicane,

ker se gre za ženske zavode. One ženske, ki bi hotele prevzeti službo zaupnih oseb, naj se blagovolijo same oglašiti pri svojih dušnih pastirjih. Imena zaupnih oseb kakor tudi doneski udov se bodo objavili.

Kotoliško podporno društvo v Celju.

Kmetu in poslancem.

Svoj čas, ko so sedeli v državni zbornici večinoma aristokrati in liberalni kapitalisti, so skovali za nas kmete raznovrstne postavbe, ki nam le škodujejo, redko pa koristijo. V najnovejšem času pa je nastopila nova demokratiška doba parlamenta, ki bi naj res delovala v prid vseh državnih stanov, posebno pa kmečkega, ki je glavni in najmočnejši steber države. Naloga novega parlamenta je tudi, preustrojiti razne od prejšnjega parlamenta ponesrečene postavbe.

Danes slišimo in čitamo mnogo o preustrojitvi lovskega zakona v prid kmetu; a jaz si usojam poštati za sedaj nekaj o preustrojitvi zakona za kuhanje žganja iz lastnih pridelkov le za domačo porabo ter pozivljam naše kmečke poslance, da se o tej stvari natančneje informirajo ter se nje lotijo pri prihodnjem državnozbornem zasedanju.

Po mojem mnenju je zakon za kuhanje žganja, koliko je za domače potrebe, za nas kmete jako neprilicno prikrojen, ter se mora prej ali slej prenarediti v našo korist. Ali bi nam ne bilo v veliko korist, ako bi se prenaresnil ta zakon tako, da bi smel kuhati vsak brezplačno kadar bi hotel, ne samo tri mesece v letu in ne da bi javil to finančni straži? Marsikateri bi se izognil mnogokrat velikim neprilicam. (Mislim, da imamo vzroka dovolj, zahtevati to pri slabih današnjih gospodarskih razmerah. Ali ni danes davek na sadonosnike mnogo višje preračunjen, kakor na druga zemljišča? Koliko pa smo imeli letos dobička od sadnega drevja? Bore malo, ali pa nič. Isto velja še danes tudi o večini naših vinogradov.

Vendar še bo pa rekel eden ali drugi, da zahtevamo preveč. Pa recimo, da zahtevamo preveč. Če bi država res ne mogla ugoditi tej naši zahtevi, in bi nam še dalje delala krivico, pa bo tem lažje sprejela drugo preustrojitev tega zakona.

Znano je vsakemu kmetu, da dovoljuje dosedaj zakon brezplačno kuhanje žganja vsako leto le sa-

Podlistek.

Kako so se slovenski kmetje upirali grajščakom.

(Predaval Marko Kranjc pri Sv. Juriju ob Ščavnici.)

(Konoc.)

Duša vsemu je bil kmet Gubec, ki so mu pravili kmečki kralj; zbiral je kmete krog sebe, pošiljal svoje zaupnike na vse strani, posebno pa na Kranjsko in Stajersko, vabit ljudi k uporu.

Kdor je pristopil k punktu, si je zataknil zimzelen za klobuk. Dogovorili so se, da se pošlje vsem petelinov pero v znamenje, da se imajo dvigniti.

Za vojskovodje so si izbrali drugega kmeta — Ilija Gregoriča; to vam je bil čvrst mož pri 50. letih, iz Kranjskega doma, ki si je na stare dni kupil posestvo blizu graja Podsošeda, kjer je divjal nad kmeti grajščak Tachy.

Jelite, čudno se vam zdi, ko pravim, da si je Gregorič kupil posestvo; saj kmet kot podložnik grajščakov si ni mogel svobodno kupiti zemljišča, kakor smo slišali ravno prej. Pa tu moram opomniti, da je bilo poleg kmetov, ki so bili podložni grajščinam, tudi nekaj kmečkih družin, ki so bile popolnoma samostojne, ki ni imel z njimi grajščak opraviti ničesar.

Tak svoboden kmet je bil tudi Ilija Gregorič. Za svoje svobode ni užival dolgo. Grajščak Tachy ga je skušal spraviti kmalu pod svojo oblast ter mu siloma odvzel vse posestvo. Tako je imel tudi Gre-

gorič dovolj vzroka, da se vzdigne zoper Tachy-ja. Ker je služil dolgo časa pri vojaki in je najbolje vedel, kako je treba voditi vojsko, so si izbrali njega za poveljnika.

Število puntarjev, ki so neprestano vrel iz Hrvaškega, Kranjskega in Stajerskega, je naraslo v kratkem na 20.000 mož, blizu toliko, kakor pri drugem punktu.

Prišel je čas, da udarijo. Uporniki se razdelijo na tri dele. Prvi se je pomikal zmagonosno po Kranjskem in ravno oblegal neko mesto; že je bilo mesto skoro v njihovih rokah, kar prihrumi nad nje neki nemški plemenitaš na Kranjskem po imenu J. Turn, strašen sovražnik kmetov.

S petsto vojaki jih zajame od vseh strani in živinsko klanje se začne. Dragonci grajščakovi so mlatili po kmetih kakor po snopju, niti ženam in pa otrokom niso prizanesli. Več kmetov so vjeli in nekaterim izmed njih je dal grozoviti Turn odsekati roke in ušesa, drugim v strah in opomin.

Druga četa je korakala med tem po Stajerskem proti celjski strani. Stajerski kmetje so se je silno razveselili in se ji pridružili v najboljšem upanju; četa je že precej močno narasla, kar vdari kakor iz jasnega neba v njo vest, da so tovariši na Kranjskem pobiti. Hitro se spustijo nazaj proti Kranjskem, a med potjo jih zajame cesarska vojska.

Veliko stotin puntarjev je bilo pobitih, skoro vsi kmečki poveljniki so obležali razun Ilija Gregoriča in še enega, ki sta odnesla pete nekam v hoste, pa čez malo časa so ju vjeli in jima odsekali glave.

Ena četa pa je ostala doma na Hrvaškem, da brani domačijo pred Turki, če bi vtegnili skočiti čez mejo. Pa tudi ta je bila nesrečna.

Tisti grozni plemenitaš Turn, ki je bil na Kranjskem posekal prvi oddelek kmetov, se je obrnil zdaj proti puntarjem na Hrvaškem. Na pomoč mu pride še cesarska vojska.

Združeni četi sta drvili od kraja do konca in mesarili med kmeti, dokler je bilo kaj. Kmečkega kralja Matija Gubeca, ki je vodil ves punt, so vjeli in ga odpeljali v Zagreb, kjer ga je čakala strahovita smrt.

Posadili so ga na žareč železen prestol in mu nataknil na glavo razbeljeno železno krono, obito z dolgimi zrebli. V nahušjih mukah je izdihnil svojo dušo mož, ki si je toliko prizadeval, da reši sebe in svoje sotrpine kmete grajščinskega gospodstva.

S tem je končal punt združenih slovenskih in hrvaških kmetov.

Trikrat so poskusili slovenski kmetje svojo srečo, prvič na Koroškem, drugič na Kranjskem in slednjič na Hrvaškem; trikrat jim je spodletelo in njih upor jih je pahnil še v večjo bedo.

Od tega časa slišimo le tupatam o malih kmečkih puntih, ki pa so jih grajščaki lahko udušili. — Kmetom je manjkalo dobrih vodij, manjkalo jim je mož, kakor je bil na Kranjskem v drugem kmečkem uporu Matjaž Klander in na Hrvaškem pa Matija Gubec.

Se le pred kakimi 150 leti se je začela vlada bolj zanimati in potegovati za kmeta in utrgovati grajščakom vedno več pravic napram podložnikom. Pred blizu 60 leti, l. 1848. pa je vrgel kmet raz sebe zadnje vezi, ki so ga priklepale na grad; graj-